

УДК 327.7(075.8)

Кордон Микола Володимирович,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри історії України
Житомирський державний університет
імені Іван Франка

Європейський союз - Україна: візова лібералізація

В статті мовиться про лібералізацію візового режиму України з ЄС. Розглянуто основні етапи формування шенгенської зони та проаналізовані основні документи, які регулюють та регламентують стосунки держава Україна з Європейським Союзом. Окреслені перспективи візової лібералізації для України.

Ключові слова: Європейський Союз, Україна, візова лібералізація, європейська інтеграція, «блакитна карта».

Європейський Союз - це унікальна міжнародна структура. Вона поєднує ознаки міжнародної організації та держави, проте формально не є ані тим, ані іншим. Це - об'єднання демократичних європейських країн, які спільно працюють заради миру і процвітання.

Між державами-членами Союзу зникають бар'єри, які заважали вільному пересуванню людей, товарів, послуг та капіталів. Кордони - це порушення права людини на вільне пересування. У 90-х роках минулого століття стало простіше пересуватися по території Європи, оскільки було скасовано паспортну та митну перевірку на більшості внутрішніх кордонів ЄС. Важливим наслідком цього стало зростання мобільності громадян Європи. Так, з 1987 року за підтримки ЄС більше мільйона молодих європейців змогли навчатися за кордоном.

В 2009 році Європейський Союз планував схвалити рішення про «блакитну карту» для висококваліфікованих мігрантів. Карта - це спеціальний дозвіл на проживання та роботу. Вона надає висококваліфікованому вихідцю з третіх країн низку соціально-економічних прав та сприятливі умови для об'єднання родин. Крім того, ця карта

передбачає спрощений доступ до європейського ринку праці [1]. За деякими прогнозами, в майбутньому Європейський Союз перетвориться у щось, що нагадуватиме США (Сполучені Штати Європи).

Громадяни країн-учасниць Союзу одночасно є громадянами всього Європейського Союзу. Установчі органи ЄС є уповноваженими створювати правила, регламенти, директиви, які обов'язкові до виконання всіма державами-членами. Відносини між країнами ЄС спираються на добровільний обмежений суверенітет і допущення втручання ззовні у випадку порушення домовленостей. [9] Усі уряди визнають нині, що ери абсолютного національного суверенітету відійшли в минуле. Лише внаслідок об'єднання зусиль і праці можна користуватися перевагами економічного і соціального прогресу, стати впливовішою силою. ЄС - це не наддержавна і не суто міжурядова організація. Це - спільнота розвинутих держав, що сповідують спільні людські і демократичні цінності, зберігають свій суверенітет, але свідомо делегують його частину для того, щоб разом досягти могутності і впливу, яких жодна з них не досягла би поодиноці. Європу буде почуто, якщо вона говоритиме одним голосом. Жодна європейська країна не може нині грати як глобальний актор. Один з лідерів Євросоюзу Жозеф Мануель Баррозу в промові «Ситуація в Союзі» сказав: або ми пливемо разом, або тонемо поодиноці [2]. Усі рішення та процедури Європейського Союзу опираються на договори, схвалені всіма країнами ЄС.

Обов'язковим елементом для держав, які стали членами Європейського Союзу, є Шенгенська угода про кордони. Нині слово «Шенген» є одним із символів успіху європейської інтеграції та її конкретних досягнень на користь пересічних громадян. Шенгенську угоду було підписано 14 червня 1985 року Францією, Німеччиною, Люксембургом, Бельгією та Нідерландами у люксембурзькому містечку Шенген, розташованому на кордоні з Францією і Німеччиною, яке обрали місцем підписання через головування тоді в ЄС Люксембургу. До 1995 року, коли документ набув чинності, до п'ятірки названих країн приєдналися Іспанія та Португалія. Подальше розширення Шенгену тривало так:

- 1997 рік - Австрія та Італія;
- 2000 рік - Греція;
- 2001 рік - Данія, Ісландія, Фінляндія, Швеція, Норвегія;

2007 рік - Польща, Чехія, Словаччина, Литва, Латвія, Естонія, Угорщина, Словенія.

Шенгенська віза, що видана однією з учасниць угоди, дійсна на території всіх країн-учасниць. Підписання Амстердамського договору в 1997 році надає гарантії того, що розширення ЄС не послабить захищеність Союзу від імпорту товарів за демпінговими цінами, нелегальної міграції та організованої злочинності та буде сприяти вільному (безвізовому) пересуванню громадян в межах Шенгенської зони.

Шенгенська зона охоплювала територію п'ятнадцяти європейських країн. Це - Австрія, Бельгія, Німеччина, Греція, Іспанія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Португалія, Франція, Данія, Ісландія, Норвегія, Фінляндія та Швеція. До Шенгенської зони входять дві країни, що не є членами ЄС - Ісландія та Норвегія. Не є членами Шенгенської угоди Велика Британія та Ірландія. Вони входять до Шенгенської інформаційної системи. 21 грудня 2007 року до Шенгенської зони приєдналися ще 8 нових держав, які вступили до ЄС у 2004 році. Це - Естонія, Латвія, Литва, Польща, Словаччина, Словенія, Угорщина, Чехія. В грудні 2008 року до Шенгенської зони приєдналась Швейцарія разом з Ліхтенштейном і стали відповідно 25-ю і 26-ю країнами - її учасницями. Вони стали третьою і четвертою державами, які не є членами ЄС, але входять до Шенгену. Рішення про приєднання Швейцарії до Шенгенської зони її громадяни ухвалили на референдумі в червні 2005 року. Шенгенські візи відкриті для Мальти.

Водночас насправді країн-учасниць Шенгенського візового простору набагато більше, ніж підписантів угоди. З шенгенською візою можна їздити до Монако, Сан-Марино, Гренландії, Фарерських островів. У них немає контролю на кордонах із сусідами, які увійшли до Шенгенської зони. Ці міні-держави ставали членами зони автоматично. А з приєднанням Швейцарії такою країною став Ліхтенштейн. Загалом завдяки Шенгенській угоді вільне пересування можливе на території з протяжністю зовнішнього морського кордону 42673 км, сухопутного - 7721 км. Кандидатами на вступ до Шенгенської зони є Румунія, Болгарія і Кіпр.

На Паризькому саміті, який відбувся 9 вересня 2008 р., поряд з рішенням про асоціацію України з ЄС було започатковано візовий діалог, націлений на встановлення безвізового режиму для українських

громадян, які відвідують ЄС на короткий термін перебування, тобто до 90 днів. 2008 року набула чинності Угода про спрощення візової процедури. Це дало позитивний результат. Зменшено плату за візи для всіх громадян, третина аплікантів отримують їх безкоштовно. Багаторазові візи надаються ширше таким категоріям як журналісти, бізнесмени, члени сімей українців, що мешкають в ЄС, регулярним учасникам академічних обмінів.

В листопаді 2010 року Європейський Союз надав Україні план дій щодо безвізового режиму. Цей документ чітко окреслив умови, які має виконати українська влада для того, щоб безвізовий режим став реальністю. План дій з візової лібералізації розділений на дві фази виконання. У рамках першої фази Україна має внести потрібні зміни до чинного законодавства, а другої - імплементувати прийняті законодавчі зміни на практиці. Нині Україна знаходиться в стадії завершення виконання першої фази. Результати візової лібералізації громадяни зможуть відчутти відразу ж після ухвалення відповідних документів і причому відчутти на власному досвіді, апровадження безвізового режиму дасть змогу громадянам України вільно подорожувати Європою і почувати себе членами великої європейської родини. Статистика ж свідчить, що на 2013 рік, за різними даними, від 77% до 85% українців ніколи не були в країнах Євросоюзу. Хоч у 2012 році Україна вперше зафіксувала більшу кількість своїх громадян, які працюють і тимчасово працевлаштовані у країнах ЄС, ніж у Росії [5].

Тоді ж Рада ЄС ухвалила рішення про надання безвізового режиму Албанії та Боснії і Герцеговині. Завдяки такій ухвалі громадяни цих країн, які мають біометричні паспорти, можуть вільно здійснювати короткотермінові поїздки до країн Шенгенського простору. Всього нині без віз можуть відвідувати країни Шенгенського простору громадяни 41 держави [3].

Серед основних результатів на шляху до євроінтеграції - прийняття близько 90 % законодавчих актів, необхідних для переходу до імплементційного етапу виконання Плану дій щодо лібералізації візового режиму з ЄС. [6]

Нині з 194 незалежних держав світу українці можуть безвізово відвідати менше ніж чверть. На сьогодні, за даними з відкритих джерел, без віз українці можуть в'їжджати на територію 45 країн.

Зокрема, віз для громадян України не вимагають 10 країн колишнього СРСР: Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Казахстан, Киргизстан, Молдова, Росія, Таджикистан, Узбекистан. Також не потрібні візи в п'ять європейських країн: Албанію, Боснію і Герцеговину, Сербію, Чорногорію та Македонію. Слід зазначити, що остання скасувала візи для українців лише до 15 березня 2014 року. Не вимагають віз від українців і вісім країн Північної Америки. Зокрема це Антигуа і Барбуда, Барбадос, Гаїті, Гондурас, Гватемала, Нікарагуа, Сальвадор і Ямайка. У Південній Америці у громадян України не вимагають віз п'ять країн: Аргентина, Бразилія, Еквадор, Парагвай і Перу.

Без віз українці можуть також відвідати дев'ять країн Азії: Бруней, Ізраїль, Південна Корея, Північна Корея, Малайзія, Монголія, М'янма, Східний Тимор, Туреччина. З країн Африки безвізовий режим для українців діє тільки в Свазіленді і Тунісі. Також без віз українці можуть відвідати п'ять країн Океанії: Самоа, Тонга, Тувалу, Федеративні Штати Мікронезії і Фіджі. У 42 країнах світу українцям можуть оформити візу безпосередньо на кордоні, при в'їзді у відповідну країну. Для в'їзду в інші країни українцям потрібно заздалегідь оформляти візи в консульствах.[4]

27 травня 2014 р. Єврокомісія дійшла висновку, що Україна створила всі необхідні законодавчі, політичні та інституційні рамки та досягла відповідності вимогам першої фази візового діалогу. Тому можна розпочинати другу фазу, в межах якої Європейська комісія перевірятиме виконання всіх цих правил. Пропозиція перейти до другої фази - це передусім визнання важливих законодавчих реформ, ухвалених у березні-травні 2014 року. На жаль, Україні знадобилося три з половиною роки, щоб виконати законодавчу фазу.

Друга фаза Плану дій передбачає впровадження всіх законів, необхідних для лібералізації візового режиму, ухвалених на першій стадії. Серед них ухвалені Верховною Радою України 13 травня 2014 р.: Закон «Про внесення змін у Закон «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту»; Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України»; Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (щодо запобігання

та протидії дискримінації в Україні); Закон «Про внесення змін до законів України, пов'язаних з діяльністю Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у сфері захисту персональних даних» [7].

Варто зазначити: сподівання, що другий етап Плану дій буде простішим і потребуватиме кілька місяців, небезпідставні, оскільки імплементація такого режиму залежатиме лише від однієї гілки влади - виконавчої. А найважливішим у другій фазі може стати початок видачі громадянам біометричних паспортів (документ містить вбудований чип з інформацією про людини - її фотографію, відбитки пальців, інші дані).

Постановою Кабінету Міністрів України від 7 травня 2014 року затверджено зразок бланка, технічний опис і порядок оформлення, видачі, обміну, пересилки, вилучення, повернення державі, знищення паспорта громадянина України для виїзду за кордон із безконтактним електронним носієм. Видача біометричних закордонних паспортів має початися з 1 січня 2015 року. Ці паспорти будуть майже вдвічі дешевшими, ніж сьгоднішні закордонні [8].

Запровадження безвізового режиму для громадян України має стати історичним рішенням. В цьому контексті перехід до другої фази плану дій, який наближає досягнення цієї ключової мети - важлива подія. Нація, яка у найважчий час протистояння на Майдані не згорнула європейських прапорів, заслуговує на скасування візових бар'єрів якнайшвидше.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. З «блакитною картою» вирішать на початку 2009 року // Євробюлетень. - 2008. - № 12. - С 25.
2. «Багато нібито природних речей насправді відбулися завдяки ЄС» // Євробюлетень. - 2010. - № 10. - С 15.
3. Хто їздить до ЄС без віз? // Євробюлетень. - 2010, № 12. - С. 16.
4. Українці без віз можуть відвідати лише 45 країн // Газета «День». - 4-10 квітня 2013 р.
5. Головка О. Толерантність і труд усе перетруть? // Урядовий кур'єр. - 13 листопада 2013 р. - С 6.
6. Процес євроінтеграції - незворотний // Урядовий кур'єр. - 28 квітня 2012 р. - С 2.
7. Головка О. До зеленого світла один крок // Урядовий кур'єр, 29 травня 2014р. - С 3.

8. Головка Оксана. За чип до безвізового завтра // Урядовий кур'єр, 12 червня 2014 року.
9. Чекаленко Л. Д. Міжнародні організації і суверенітет держави // Стратегічна панорама. - 2005. - № 2. - С. 54,56.

Kordon M. Unia Europejska - Ukraine: liberalizacja wizowa

Artykuł jest o liberalizacji reżimu wizowego między Ukrainą a Unią Europejską. Omówiono o głównych etapach tworzenia strefy Schengen oraz przeanalizowano podstawowe dokumenty, które regulują stosunki państwa Ukrainy z Unią Europejską. Określono perspektywy liberalizacji systemu wizowego dla Ukrainy.

Słowa kluczowe: Unia Europejska, Ukraina, liberalizacja reżimu wizowego, integracja europejska, „niebieska karta”.

Kordon M. EU - Ukraine - visa liberalization

The article dedicated to the liberalization of the visa regime between Ukraine and the EU. The article contains analysis of the main stages of the formation of Schengen zone main documents regulating relationships between Ukraine and the EU. Prospects of visa liberalization are outlined.

Key words: European Union (EU), Ukraine, visa liberalization, European integration, «blue card».